

Eperjesi Zoltán

A feltörekvő országok nemzetközi fejlesztési bankjai, valamint a multilaterális pénzügyi rendszer átalakulása

International Development Banks of the Emerging Countries and the Transformation of the Multilateral Financial System

ÖSSZEFOGLALÁS

A huszonegyedik században a feltörekvő államok kezdeményezésére két olyan multilaterális fejlesztési bank is létrejött, amelyek szakítva az USA és nyugati államok dominanciáján alapuló Bretton Woods-i intézményrendszerrel, a feltörekvő és fejlődő országok fejlesztésfinanszírozási koncepcióját hivatottak elősegíteni. Kína nagyon jelentős szerepet töltött be mind az Új Fejlesztési Bank, mind pedig az Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bank felállításában. A BRICS-országok által életre hívott multilaterális fejlesztési bank az első a világon, amelyben megalapításakor az öt alapító ország egyenlő szavazati hányaddal rendelkezett, és amely, valóban a feltörekvő és fejlődő országok igényeire koncentrált. Ebben a bankban egyetlen nyugati fejlett állam sem rendelkezik részvényhányaddal. Bár az Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bankban a legnagyobb részvényes tagország Kína megkerülhetetlen, a bankhoz számos fejlett ipari állam is csatlakozott időközben, és a bank működési mechanizmusai hason-

lók a Bretton Woods-i pénzügyi fejlesztési intézményrendszeréhez. Mindkét új pénzügyi intézet versenyhelyzetet teremt az 1944-től kiépült bretton woods-i nemzetközi fejlesztésfinanszírozási intézményrendszernek, az Új Fejlesztési Bank leginkább a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank vetélytársává nőheti ki magát, míg az Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bank a 60-as években létrehozott Ázsiai Fejlesztési Bank működési területén szerezhethet pozíciókat.

Journal of Economic Literature (JEL)

kódok: F02, F53

Kulcsszavak: BRICS országok, multilaterális fejlesztési bank, infrastruktúra-finanszírozás, feltörekvő gazdaságok, globális fejlesztésfinanszírozási architektúra

SUMMARY

In the twenty-first century, two multilateral development banks have been set up at the initiative of emerging countries to promote the concept of development finance for emerging and

DR. EPERJESI ZOLTÁN, tanszékvezető főiskolai tanár, Wekerle Sándor Üzleti Főiskola (eperjesiwsuf@gmail.com).

developing countries, breaking away from the Bretton Woods institutional system based on the dominance of the US and Western states. China has played a very significant role in the establishment of both the New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank. The BRICS multilateral development bank is the first of its kind in that its five founding countries had equal voting shares at the time of its establishment and which is truly focused on the needs of emerging and developing countries. No Western developed country has a stake in this bank. Although China is the largest shareholder in the Asian Infrastructure Investment Bank, it has been joined by a number of advanced industrialised countries, and its operating mechanisms are similar to those of the Bretton Woods financial development institutions. Both new financial institutions will create competition for the Bretton Woods system of international development finance institutions, which has been in place since 1944, with the New Development Bank most likely to rival the International Bank for Reconstruction and Development, while the Asian Infrastructure Investment Bank could gain a foothold in the operational area of the Asian Development Bank, which was established in the 1960s.

Journal of Economic Literature (JEL)

codes: F02, F53

Keywords: BRICS-countries, multilateral development banks, infrastructure financing, emerging economies, global development-financing architecture

BEVEZETÉS

A multilaterális fejlesztési pénzintézetek (MFP) megalakulásának négy különböző hullámát különböztethetjük meg, amelyek közül mind-egyik a világtörténelem- és politika bizonyos meghatározó eseményeihez köthető. Az MFP-k alapításának első hulláma az 1940-es években, a második világháború végén történt. A Bretton Woods-i konferencián az Amerikai Egyesült Államok kezdeményezésére létrehozott Nemzetközi Újjáépítési Bank (International Bank for Reconstruction) elsődleges feladata abban állt, hogy finanszírozza az európai kontinens újjáépítését a második világháború pusztításait követően. A szintén amerikai kezdeményezésű Marshall segély azonban átvette az Európa újjáépítéséért felelős szervezet szerepét, így a Nemzetközi Újjáépítési Bank új név alatt (Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank) újra pozícionálta működésének fő irányát, és

1. táblázat: A multilaterális fejlesztési bankok megalapításának kronológiája

Időszak	Meghatározó nemzetközi események	Multilaterális fejlesztési bankok alapítása
1940-es évek	II. világháború vége	IBRD
1960-as évek	dekolonizáció	ADF, AfDB, IDB, IsDB, CAF, IDA, IFC
1990-es évek	a hidegháború vége	EBRD, EIB finanszírozások területi kiterjesztése
2010-es évek	a feltörekvő gazdaságok felemelkedése	NDB, AIIB

Forrás: Jiejin (2019:131): *Borrowing country-oriented or donor country-oriented? Comparing the BRICS New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank*

innentől kezdve a fejlődő világra koncentrált (Zhu, 2019:130).

Az 1960-as években, a dekolonizáció, azaz a gyarmati rendszer felbomlásának következtében került sor a multilaterális fejlesztési pénzintézetek megalapításának második hullámára, amikor is számos regionális szinten működő multilaterális fejlesztési bankot hoztak létre (Ázsiai Fejlesztési Bank, Afrikai Fejlesztési Bank, Inter-Amerikai Fejlesztési Bank, Latin-Amerikai Fejlesztési Bank, Iszlám Fejlesztési Bank).

A multilaterális fejlesztési bankok alapításának harmadik hulláma az 1990-es évek elejére datálható, amikor is véget ért a hidegháború, a Szovjetunió összeomlott, a közép-kelet európai volt szocialista országok pedig a demokratikus többpártrendszer, valamint a piacgazdaság útjára léptek. A nyugat-európai nagyhatalmak javasolták az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) létrehozását, amellyel párhuzamosan az Európai Unió fejlesztési bankja, az Európai Beruházási Bank (EIB) is kiterjesztet-

te működését a közép-kelet európai térségre (Wang, 2017:113).

A negyedik hullám nemzetközi fejlesztési bankjait a 2008 évi világgazdasági és pénzügyi válságot követően alapították. Az amerikai és nyugati befolyás dominancia alatt álló Világbank évtizedekig elhanyagolta az infrastrukturális fejlesztések finanszírozását, és a fő hangsúlyt a szegénység leküzdésére és a jó kormányzásra helyezte (Wang, 2019:223). A feltörekvő gazdaságok jelentős mértékű változást és erőviszonyeltolódást eredményeztek a világ politikai és gazdasági szerkezetében. A BRICS országok GDP-je a világ GDP-jének viszonylatában 2000 és 2019 között 8%-ról 22%-ra emelkedett, míg a G7 csoport (USA, Kanada, Nagy-Britannia, Franciaország, Németország, Japán, Olaszország) GDP-je 65%-ról 45%-ra csökkent világviszonylatban (Wang, 2019:222).

A két új nemzetközi pénzintézet, az Új Fejlesztési Bank és az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bank céljai között szerepel, hogy a

2. táblázat: A Bretton Woods-i multilaterális fejlesztési intézményrendszer

	szavazati súly (%)				igazgatók száma					
	USA	többi G7 tag	egyéb nem hitel-felvevők	hitelfelvevő fejlődő országok	USA	többi G7 tag	egyéb nem hitel-felvevők	hitelfelvevő fejlődő országok	Összesen	elnök
IMF	17	28	17	38	1	6	6	11	24	nem hitelfelvevő
Világbank	16	27	18	39	1	6	8	9	24	nem hitelfelvevő
IADB	30	16	4	50	1	4	0	9	14	hitelfelvevő
ADB	13	27	15	45	1	4	1	6	12	nem hitelfelvevő
AfDB	7	21	12	60	1	4	1	12	18	hitelfelvevő
EBRD	10	47	30	13	1	6	12	4	23	nem hitelfelvevő

Forrás: Birdsall (2003:23) https://www.researchgate.net/publication/228420747_Global_Economic_Governance_and_Representation_of_Developing_Countries_Some_Issues_and_the_IDB_Example

3. táblázat: A BRICS országok 1 főre eső GDP-jének alakulása 2000 – 2021 között

megnevezés	lakosságszám (millió fő)	1 főre eső GDP (2000, USD)	1 főre eső GDP (2021, USD)	növekedés (%)
Brazília	211,76	3 772,05	7 563,56	201%
Dél-Afrikai Köztársaság	59,31	3 039,04	6 950,43	229%
India	1 378,62	451,11	2 282,97	506%
Kína	1 411,00	951,16	12 358,80	1299%
Oroszország	146,17	1 899,41	12 198,21	642%
Összesen:	3 206,86	10 112,77	41 353,97	

Forrás: Net 2: <https://www.statista.com/statistics/741745/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-the-bric-countries/>

Bretton Woods-i nemzetközi pénzügyi rendszer alternatívájává váljon és megváltoztassa a globális fejlesztésfinanszírozás keretrendszerét. A feltörekvő gazdaságok azt szeretnék elérni, hogy a második világháború után létrehozott multilaterális pénzintézetekben újragondolják a tagállamok aránytalanul meghatározott szavazati jogainak megosztását.

A régi Bretton Woods-i globális pénzügyi intézményrendszernek konkurenciát támaztó új multilaterális fejlesztési bankok megalapítása a kínai külpolitika részének is tekinthető, amely párhuzamos struktúrák létrehozásával igyekszik ellensúlyozni a meglévő nemzetközi szervezetek amerikai dominanciáját (Reisen, 2015:274). Az USA az Ázsiai Infrastrukturális Fejlesztési Bank megalakításakor több baráti államot is megpróbált lebeszélni a belépésről a környezetvédelmi szttenderekre, az állami megbízások odaítélésének átláthatatlanságára, valamint a helyben élő lakosságra vonatkozó kisajátítási védelem hiányosságaira való hivatkozással. Fontos kérdés, hogy az újonnan létrehozott nemzetközi pénzügyi intézmények érdemi befolyást tudnak-e gyakorolni a második világháború vége óta domináns pozícióban lévő szervezetekkel szemben. Az Ázsiai Infrastrukturális Fejlesztési Bank, valamint a feltörekvő gazdaságok

által alapított Új Fejlesztési Bank kellő magán beruházási forrást tud mobilizálni, így a második világháború után megalapított nemzetközi pénzügyi rendszer valós kihívóivá válnak (Reisen, 2015:297).

A BRICS ORSZÁGCSOPORT ÁLTALÁNOS JELLEMZÉSE

A BRICS betűszó öt feltörekvő ország – Brazília, Oroszország, India, Kína, Dél-Afrikai Köztársaság – gazdasági együttműködését takarja. Mind az öt ország jelentős regionális befolyással rendelkeznek, pl. Kína és Oroszország tagja az ENSZ Biztonsági Tanácsának és mind az öt ország tagja a világ legnagyobb gazdaságait tömörítő G20-nak. Az öt ország összesített lakossága adja a világ teljes népességének 40%-át. Az öt ország 2011-ben megalakította a BRICS Fórumot, egy független nemzetközi szervezetet a BRICS-tagországok közötti kereskedelmi, politikai és kulturális együttműködés erősítésére. Jim O'Neill, a Goldman Sachs amerikai multinacionális pénzügyi szolgáltató vezető közgazdász használta 2001-ben első alkalommal a BRIC betűszót, abból indult ki, hogy a Brazília, Oroszország, India, Kína alkotta országcsoport gazdasági teljesítménye 2050-re lekörözi a

4. táblázat: A BRICS országok általános összehasonlítása

Ország	lakosság (millió fő)	termékenység	várható élettartam (év)	urbanizáció szintje (%)	gazdasági szektorok			munkanélküliség (%)	export (mrd USD)	külker. Mérleg egyenleg (mrd USD)
					mezőgazdaság (%)	ipar (%)	szolgáltatások (%)			
Brazília	211,76	1,71	76,08	87,07	5,89	17,7	62,8	13,69	209,18	42,84
Oroszország	146,17	1,5	71,34	74,93	4	29,83	56,13	5,59	333,37	93,73
India	1 378,62	2,18	69,89	34,93	18,23	24,53	48,44	8	276,41	-96,79
Kína	1.411	1,7	77,1	63,89	7,7	37,8	54,5	4,24	2 589,95	523,99
Dél-Afrikai Köztársaság	59,31	2,36	67,9	67,35	2,53	23,42	64,57	29,22	93,18	14,86

Forrás: saját szerkesztés a következő adatok alapján Internet-4: <https://www.statista.com/study/14028/bric-countries-statista-dossier/>

<https://www.statista.com/statistics/455931/urbanization-in-south-africa/>

<https://www.statista.com/statistics/371233/south-africa-gdp-distribution-across-economic-sectors/>

<https://www.macrotrends.net/countries/ZA/south-africa/trade-balance-deficit>

jelenleg leggazdagabbnak számító országokat (Internet-1).

A világ GDP-je 84,71 billió USD összeget tett ki 2020-ban. Az USA GDP-je 20,94 billió USD összegre rúgott, amely a világ teljes GDP-jének 24,71%-át tette ki. Az öt BRICS ország összesített GDP-je 20,79752 billió USD összeget tett ki 2020-ban, amely a világ GDP-jének 24,55%-a volt. A BRICS tagországok GDP-je a következők szerint alakult 2020-ban: Kína: 14,862 billió USD; India: 2,667 billió USD; Oroszország: 1,483 billió USD; Brazília: 1,448 billió USD; Dél-Afrikai Köztársaság: 0,335 billió USD (Internet-3).

Bár az elmúlt két évtizedben mind az öt ország jelentős gazdasági növekedést ért el, mégis joggal merül fel a kérdés, hogy a BRICS ország-csoport tekinthető-e egyáltalán egy társadalmi, gazdasági és geopolitikai ismérveket alapul véve egységes csoportnak egyáltalán. Egy rendkívül heterogén országcsoporthról beszélhetünk, amely nem rendelkezik közös ideológiával, kultúrával,

és még a földrajzi közelség sem jellemző rájuk. Míg Kína és India gazdasága továbbra is növekszik, Oroszország, Brazília, valamint a Dél-Afrikai Köztársaság visszaeső tendenciát mutat.

AZ ÚJ FEJLESZTÉSI BANK ÉS AZ ÁZSIAI INFRASTRUKTURÁLIS FEJLESZTÉSI BANK MEGALAPÍTÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI AZ ÓKET KÖRÜLVEVŐ MULTILATERÁLIS FEJLESZTÉSI KÖRNYEZETBEN

A BRICS-államok – Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-Afrikai Köztársaság – politikai szövetsége új lendületet ad a jelenleg érvényben lévő nemzetközi rend fokozatos átalakulásának. A tendencia azt mutatja, hogy az 1989-ben, a szocialista tábor felbomlását követően tartósnak mutatkozó nyugati országok hegemoniája a globalizáció, valamint a folytonosan változó erőviszonyok hatására megtörni látszik. Az igazsághoz mindenképp hozzátartozik, hogy a BRICS-államok kormányai egyáltalán nem céloznak meg forradalmi célkitűzése-

ket, elsődlegesen csupán a nemzetközi pénzügyi rendszer megreformálására törekszenek. Ezek az államok nagyon messze vannak attól, hogy a neoliberális világgazdasági rendszer alapját megkérdőjelezzék. Törekvéseik mindazonáltal a feltörekvő és fejlődő országok érdekérvényesítésének erősítési igényét vetítik elő.

A BRICS országok (Brazília, Oroszország, India, Kína és a Dél-Afrikai Köztársaság) India kezdeményezésére 2014-ben alapították meg az Új Fejlesztési Bankot (New Development Bank), míg Kína kezdeményezésére 50 csatlakozni kívánó ország 2015-ben írta alá a pekingi székhelyű Ázsiai Infrastrukturális Fejlesztési Bank (Asian Infrastructure Development Bank) alapszabályát (Cooper, 2017). A BRICS, hivatalos nevén Új Fejlesztési Bank megalapítására Brazíliában került sor az országcsoporthatodik csúcstalálkozóján. A Shanghai székhelyű bank saját tőkéje 50 milliárd USD, amelyhez az öt alapító tagállam összesen 10 milliárd USD tőkebefizetéssel és 40 milliárd USD összegű garanciákkal járult hozzá (Reisen et al., 2015:274). Az NDB lejegyzett 514.980 darab részvényéből Brazília, India, Oroszország, Kína, Dél-Afrikai Köztársaság egyenként százezer részvénnel, 19,42% szavazati hányaddal rendelkezik, míg a 2021-ben csatlakozott Banglades és Egyesült Arab Emírátsok 940, illetve 5.560 részvénnel, 1,83%, illetve 1,08% szavazati hányaddal (NDB éves jelentés, 2021:12) rendelkeznek. Banglades 188 millió USD összeggel, míg az Arab Egyesült Emírátsok 111 millió USD összeggel járultak hozzá a bank befizetett tőkéjéhez. A bank elsődlegesen nagy infrastrukturális beruházásokat finanszíroz. Kína mindkét multilaterális fejlesztési bankot nagyban finanszírozza.

Értelemszerűen minél nagyobb az egyenlőtlenség a nemzetközi fejlesztési bankokban a BRICS országok és egyéb feltörekvő országok szavazati részarányát illetően, annál nagyobb a nyomás a gazdasági súlynak megfelelő dön-

téshozatali folyamatokban való részvétel iránt. A BRICS országok a Világbank jegyzett tőkéjének 13,87%-át jegyzik, és 13,23% szavazati hányaddal rendelkeznek, míg a G7 országok csoportja 43,71% tőke, valamint 41,19% szavazati hányaddal rendelkezik (Reisen et al., 2015:275).

A kedvezményes kamatozású, hosszú futamidejű, kezdeti törlesztési türelmi időt biztosító infrastrukturális fejlesztési hitelek hiányának a mértéke határozza meg az új multilaterális bankok (BRICS, AIIB) hitelkonstrukciói utáni keresletet. Ettől a kereslettől függ, hogy az USA és a nyugat-európai fejlett államok által dominált fejlesztési bankok milyen mértékű politikai befolyást adnak át a feltörekvő gazdaságok országai részére (Griffith-Jones, 2014:2). A világgazdaság súlypontjának kelet-ázsiai elmozdulása még mindig nem érezteti hatását a multilaterális fejlesztési bankok vezető testületeiben, illetve a döntéshozatali mechanizmusok változásában. A feltörekvő országok elégedetlensége újonnan létrehozandó globális és regionális szinten működő fejlesztési pénzügyi intézetekhez vezet, amelynek következtében még tovább osztódik a multilaterális fejlesztési pénzügyi architektúra. A Bretton Woods-i rendszerrel versenyben lévő új árnyékintézmények csökkentik a meglévő rendszer kvótareformjának az értékét. Az új multilaterális pénzügyi intézetek megalakulásakor 2014-ben a BRICS országok a világ lakosságának 46%-át, a világ GDP-jének 22%-át tették ki. A BRICS országok lakosságszáma és GDP-je nincs összehangban a Világbankban meglévő szavazati súlyukkal. A G7 országcsoporthoz 1975-ben jött létre, hogy informális fórumként szolgáljon a világ legfejlettebb ipari országainak vezetői számára (Kanada, Franciaország, Németország, Olaszország, Japán, Egyesült Királyság, Egyesült Államok), a világ lakosságának csupán 10%-át, GDP-jének pedig 33%-át adta 2020-ban, ami alapján kijelenthető, hogy

a Világbankban meglévő jegyzett tőke, illetve szavazati hányaduk meglehetősen túlreprezentált (Reisen et al., 2015:275).

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) kvótarendszere, az egyes tagállamok befizetési kötelezettsége, valamint szavazati súlya a világ gazdaságban betöltött szerepükhöz képest még kiegyenlítetlenebb, mint a Világbank végrehajtó vezető testületének összetétele. A BRICS országok csupán 10% szavazati hányaddal rendelkeznek az IMF-ben. Az Európai Unió ezzel szemben 27%-os szavazati hányadot tudhat magáénak, holott a világ gazdaságban meglévő GDP részaránya csupán 18%. Ezen túlmenően az IMF vezetését hagyományosan európai származású elnök látja el, míg a Világbankot amerikai elnök vezeti. 2010-ben elvben már döntöttek a Bretton woods-i intézmények reformjáról, – így például az IMF alaptőkéjének megduplázásáról annak érdekében, hogy a szavazati súlyok esetében pozitív részarányeltolódás valósuljon meg a szegényebb tagországok javára, – ennek ratifikációjára azonban az amerikai kongresszus visszautasítása miatt nem került sor (Reisen et al., 2015, 275). Az európai országok szintén blokkolták a nemzetközi pénzügyi rendszer megreformálását, így az EU továbbra is felülreprezentált pozícióval rendelkezik az IMF-ben, a Világbankban, valamint a regionális fejlesztési bankokban.

A BRICS országok látva, hogy az USA, valamint a nyugati fejlett országok nem támogatják a feltörekvő gazdaságok politikai befolyásának és szavazati hányadának növelését, nem éreznek késztetést arra nézve, hogy nagyobb felelősséget vállaljanak a világ gazdaságban, valamint több globális közjavat állítsanak elő.

Az USA és Japán által dominált Ázsiai Fejlesztési Bank különösen torz szavazati arányokat és kvótaclosztást mutat. A bank OECD tagállamai a jegyzett tőke 59%-át biztosítják, a szavazati jogok 64%-a felett rendelkeznek. Kína és India ezzel szemben a szavazati jogok

11%-ával bír. Az USA és Japán számít a bank legnagyobb részvényesének, egyenként 15,6%-os részvénycsomaggal rendelkeztek 2020 végén. Ezzel szemben Kína és India csupán a részvényhányadok torz voltát jól szemlélteti, hogy Kína GDP-je 2010-et követően folyamatosan meghaladta Japán USD-ban kifejezett bruttó hazai termékét. Az Ázsiai Fejlesztési Bankot megalakulásától kezdve ezidáig folyamatosan japán elnök irányította. A fejlesztési bank politikai orientációja mindig is Japán legfőbb szövetségesének, az USA-nak az elképzeléseit követte. Mindkét állam mindent elkövetett annak érdekében, hogy a meghatározó ázsiai feltörekvő államok, – Kína és India, – ne juthassanak hozzá további tulajdonrészhez és szavazati joghoz. A torz képvisleti és tulajdonosi rendszer közvetlen negatív következménye, hogy csökkenti a bevonható tőke, valamint a folyósítható hitelek mértékét. A finanszírozási nehézségek megmutatkoznak a legszegényebb ázsiai tagországok finanszírozását biztosítani hivatott Ázsiai Fejlesztési Alap (ADF), valamint a közepes jövedelmű tagország hitelezése területén egyaránt. Japán szerepe és befolyása a fejlesztési bankban nem tartható fenn hosszú távon, ugyanis a japán államháztartásra egyre nehezebb súly nehezedik az ország egyre inkább elöregedő társadalma miatt (Sawada, 2014:55). A Világbank, valamint az Ázsiai Fejlesztési Bank nagyon jelentős befolyással rendelkezik a globális energiaügyi kormányzás területén Ázsiában jelentős szerepet játszanak az új energetikai technológiák, eljárásrendek, valamint szolgáltatások bevezetésében. A két fejlesztési banknak azonban nem sikerült összhangba hozni a globális energiaügyi kormányzás egymással versenyben lévő környezetvédelmi, szociális, gazdasági, valamint geopolitikai aspektusait (Nakhoda, 2011:120).

A párhuzamos nemzetközi finanszírozási rendszerek létrejöttét leginkább az erősíti, hogy

a feltörekvő, valamint fejlődő országok továbbra is kilátástalannak tartják helyzetüket a nyugati fejlett államok által létrehozott és dominált nemzetközi fejlesztési pénzügyi intézetekben. A Világbank esetében például valamennyi tagállam részvényesnek hozzá kellene járulnia a szavazati jogok és a kvóták reformjához. Már egy tagállam vétőjén is meghiúsul a kezdeményezés.

INFRASTRUKTÚRA-FINANSZÍROZÁSI PROBLÉMÁK

Az elmúlt húsz évben a világ GDP-jének alig 4%-át fordították infrastrukturális beruházásokra. Míg a fejlett ipari államokban csupán 2,5%-ot tett ki az infrastruktúra fejlesztések aránya, a feltörekvő országok GDP-jük 5,7%-át fordították az ilyen jellegű fejlesztésekre. Az Új Fejlesztési Bank (NDB), valamint az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank (AIIB) kedvezményes pénzügyi feltételek mellett nyújtott fejlesztési hitelei, valamint hitelezési kapacitása dönti majd el, hogy a megalapozott, Nyugat által létrehozott Bretton Woods-i pénzügyi intézmények, valamint a szintén nyugati befolyás alatt álló regionális multilaterális fejlesztési bankok a politikai befolyásuk, valamint az általuk nyújtott fejlesztési hitelek mekkora hányadát veszítik el az új nemzetközi versenytársak javára. A Világbank a feltörekvő és fejlődő országokban jelentkező infrastruktúra finanszírozási igényt az adott ország GDP-jének 7%-ára becsüli. A G24 kormányközi nemzetközi monetáris és fejlesztési csoport 2013 évi találkozására készített számítások alapján nagyságrendileg éves szinten 1 – 1,5 milliárd USD összegre lenne szükség a globális szegénység leküzdéséhez, az ivóvíz és szennyvízhálózat kiépítéséhez, valamint a klímaváltozás következményeinek leküzdéséhez (Bhattacharya – Romai, 2013). Kína számos olyan építőipari céggel rendelkezik, amelyeknek még bőven van kapacitása külföldi projektek kivitelezésére. A két új nemzetközi

fejlesztési bank kiváló szimbiózist jelent a tőkekihelyezők és tőkefelvevők szempontjából.

Az új multilaterális fejlesztési bankok megalapítása mindenképpen pozitív eseménynek számít a globális fejlesztések szempontjából, mivel nagyban hozzájárulnak az infrastrukturális projektek hiányzó finanszírozásához. Az új fejlesztési bankok a feltörekvő országok számára lényegesen jelentősebb érdekérvényesítést biztosítanak a Bretton Woods-i intézményekhez képest. Az új helyzet elősegítheti azt is, hogy a nyugati fejlett ipari államok látva a területen jelentkező monopolhelyzetük megszűntét, több beleszólási jogot biztosítanak a fejlődő országok számára a Világbank csoportban, valamint a regionális nemzetközi fejlesztési pénzügyi intézetekben. Az USA és a nyugat-európai államok dominálta multilaterális fejlesztési pénzügyi intézetek számára nagy aggodalmat okoz a hitelezői státuszuk esetleges kiüresedése. Az új alternatív fejlesztési hitelek kínálata csökkenti a már megkötött kölcsönszerződések kompatibilitását, és az új hitelintézetek irányába történő elmozdulást segíti elő. Ebből a megfontolásból a régi és az új nemzetközi fejlesztési bankok is abban érdekeltek, hogy hosszútávon fennmaradjon a hiteltörlesztési morál, így célszerű ezeknek a pénzügyi intézeteknek *cross default* záradékot alkalmazni a különböző kölcsönszerződéseiknél.

AZ ÚJ FEJLESZTÉSI BANK (NDB) ÉS AZ ÁZSIAI INFRASTRUKTURÁLIS BEFEKTETÉSI BANK (AIIB) ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Mindkét 21. században létrehozott fejlesztési bank közös vonása, hogy feltörekvő gazdaságok hozták létre őket. A fejlődő országokban tapasztalható infrastrukturális beruházások folyamatos hiánya, valamint a feltörekvő országok igénye a világgazdasági pozíciójuknak megfelelő, globális kormányzásban való jelentősebb érdekérvényesítésük iránt alapozta meg a 21.

század két új multilaterális fejlesztési bankjának megalapítását (Shelepov, 2017:128).

A BRICS országok által alapított Új Fejlesztési Bankot leginkább a tulajdonosi hányad arányában meghatározott finanszírozás, kölcsönnyújtás jellemzi, míg az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bank (AIIB) továbbra is a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz, vagy az Afrikai és Ázsiai Fejlesztési Bankokhoz hasonlóan donorország bázisú, azaz diszparitásos modell alapján működik. Miután több európai, nem kontinenshez kötődő fejlett ország is csatlakozott az AIIB multilaterális fejlesztési bankhoz, Kína a nemzetközi, főként európai, illetve amerikai hitelminősítő ügynökségek részéről érkező nyomásra úgy döntött, hogy az AIIB legyen a meglévőhöz hasonlóan valóban „nyugati módra nemzetköziesített” fejlesztési bank. Az NDB öt részvényes tagállamának egyenlő részvényhányadát (5*20%) az magyarázza, hogy így próbálták elejét venni a Kína és India között a vezető pozícióért folyó versengéseknek. Ennek köszönhetően a részvényes tagállamok közti egyenlőség vált a bank egyik legmeghatározóbb ismertetőjegyévé (NDB General Strategy 2017-21, 2017:10).

Mind a két multilaterális fejlesztési bankot feltörekvő gazdaságok hozták létre azzal a céllal, hogy infrastrukturális beruházásokat finanszírozzanak, illetve járuljanak hozzá a globális kormányzás megreformálásához. A két bank ennek ellenére eltérő működési mechanizmus alapján működik. Míg az NDB esetében a tulajdonosi szerkezet meghatározó a kölcsönfelvételek szempontjából, az AIIB fejlesztési bank egy olyan pénzügyintézet, amely befogadja a kontinensen kívüli fejlett országokat is és nagyban merítkezik a Bretton Woods-i intézményrendszer által kifejlesztett nemzetközi jó gyakorlatokból (best practices). Kína elhivatottsága és elkötelezettsége a multilaterális fejlesztési pénzügyintézetek reformja iránt határozottan megerősödött

az elmúlt évtizedek során (Picciau, 2018:143). Az NDB bank esetében valamennyi részvényes tagállam egyben tőke befizető és kölcsönfeltevő ország is egyben, mi több az alapító öt részvényes tagállam egyenlő mértékben osztott 2020-ig a bank alaptőkéjén. Az igazsághoz hozzá tartozik, hogy időközben az NDB bank is felvett néhány kisebb tagállamot. Az AIIB bank esetében nem beszélhetünk a részvényes tagállamok egyenlő tulajdoni hányadáról, a bank egyes részvényesei bár hozzájárulnak a bank részvénytőkéjéhez, de nem vesznek fel kölcsönt a banktól, működési mechanizmusa megegyezik a korábban alapított Világbank Csoporttal, illetve némely meghatározó regionális fejlesztési bankéval.

Az NDB fejlesztési bank többnyire az egyes tagállamok, egyben hitelfelvevők saját országspecifikus rendszereit használja környezetvédelmi és szociális témakörökben, ezáltal is kihasználva és fejlesztve a tagállamok kapacitásait. Mindezek mellett az Új Fejlesztési Bank egyik legmeghatározóbb ismertetőjegye, hogy a kölcsönfelvételeknél nem alkalmaznak politikai kondicionalitást a hagyományos Bretton-Woods-i multilaterális pénzügyintézetekhez képest (United Nations Office for South-south Cooperation, 2021:10). Míg az NDB bank elsődlegesen az adós tagállamának pénz- és tőkepiacait használja, az AIIB bank a nemzetközi tőkepiacokat használja a különböző finanszírozásaihoz, és amerikai dollárban bocsátja a kölcsönösszegeket az adós tagállam rendelkezésére. Az NDB mindenekelőtt helyi pénzügyintézetekkel, az adott ország nemzeti fejlesztési bankjával és kereskedelmi bankjaival épít ki partnerségi kapcsolatokat, míg az AIIB bank főként a már meglévő multilaterális fejlesztési bankokkal erősíti kapcsolatait. A két jelenleg vizsgált nemzetközi pénzügyintézet működési modellje a feltörekvő gazdaságok globális gazdasági kormányzásra vonatkozó eltérő meg-

közelítésmódját tükrözi vissza. Az AIIB bank működési mechanizmusát leginkább a meglévő multilaterális bankok működésének vizsgálatából kiindulva, kisebb mértékű hatékonyságot növelő változások jellemzik, míg az NDB bank igazi paradigmaváltást testesít meg, a donor általi elsőbbséget jelentő megközelítésmódot felváltja a prioritást a kölcsönt felvevő országokra helyező orientáció. Rövid távon megállapítható, hogy az AIIB könnyebben kap magasabb fokú minősítést a nemzetközi hitelminősítő ügynökségektől, így a nemzetközi hírneve is kedvezőbb alakul. Hosszabb távon azonban az NDB bank jelentősebb intézményi alternatívát tud nyújtani a fejlődő országok számára a globális gazdasági kormányzás megreformálására.

A fejlődő országok rendkívüli lemaradásban vannak az infrastrukturális beruházások szempontjából, holott a dél-kelet-ázsiai újonnan iparosodott országok (kistigrisek) példáját véve egyértelmű, hogy a fenntartható gazdasági fejlődés szempontjából nélkülözhetetlenek az infrastrukturális beruházások. Az Afrikai Fejlesztési Bank (AfDB) 2011 évi jelentésében közölte, hogy csupán az afrikai kontinens vidéki lakosságának harmadának van közvetlen hozzáférése az úthálózatokhoz, a lakosság kevesebb, mint 40%-a rendelkezik villamosenergia ellátással, a mezőgazdasági területek csupán 5%-a áll öntözés alatt, a lakosság csupán 34%-a rendelkezik megfelelő egészségügyi ellátással, míg a lakosság 35%-a számára nem jut tiszta ivóvíz (Kaberuka, 2011). Kaberuka, az AfDB bank elnöke 2011 évi becslése alapján az afrikai kontinensnek éves szinten 93 milliárd USD összeget kellett volna 2011 és 2020 között infrastrukturális beruházásokra költenie, hogy felzárkóztassa infrastrukturális hálózatát a közepes jövedelmű országok színvonalára (Zhu et al., 2019:131). A legfőbb ok – amiért a multilaterális fejlesztési bankok kevés forrást biztosítanak a fejlődő világ infrastrukturális fejlesztéseire – abban áll, hogy

a multilaterális fejlesztési bankok döntéshozatali mechanizmusait a fejlett országok képviselői határozzák meg (Zhu et al., 2019). Ebből kiindulva a két legújabb nemzetközi fejlesztési bank új ötleteket és szemléletmódot testesít meg a fejlődő országok globális gazdasági kormányzásba történő bekapcsolódása szempontjából. A nemzetközi fejlesztéspolitikát legfőképpen a liberális, neoliberais megközelítésmód dominálja jelenleg, amely a fejlett nyugati országok fejlesztéspolitikáját teszi általánossá a világban. J. Stiglitz, a Világbank vezető közgazdásza egy 1998 évi kevésbé ismert beszédében a fejlesztéspolitikai gondolkodás diverzifikációjának szükségességéről beszélt, amelyet a fejlődő országok képviselői rendkívül pozitívan fogadtak (Stiglitz, 1999). Zhu, a Világbank korábbi alelnöke meggyőződésének adott hangot, miszerint a feltörekvő gazdaságoknak új fejlesztéspolitikai elképzeléseikkel és tudásukkal aktívan hozzá kell járulniuk az érvényben lévő „mainstream” politikai vonalvezetéshez. Az NDB legfőbb feladata abban áll, hogy új fejlesztéspolitikai irányvonalat mutasson a fejlődő országok számára. A feltörekvő országok által alapított nemzetközi fejlesztési bankok leginkább az infrastrukturális fejlesztésekre és a fenntartható fejlődésre koncentrálnak. Az egyes érintett országok fejlettségi színvonala különböző, így eltérő fejlesztési megközelítésmódokat kell alkalmazni rájuk.

A múlt évszázadban létrehozott multilaterális fejlesztési bankokat fejlett országok alapították, és projektfinanszírozásaikkal, valamint a technológiatranszfereken keresztül hatékonyan hozzájárultak a fejlődő országok fejlesztéséhez, viszont az igazsághoz hozzátartozik, hogy a fejlett ipari országok ezeket a pénzügyi intézeteket sokszor diplomáciai eszközként használták saját céljaik és érdekeik elérése érdekében (Wei, 2016:35). Ebből kifolyólag főként NDB, illetve AIIB bankokra a fejlődő országok intézményszerűsített érdekérvényesítő szervezeteire lehet tekin-

teni, amelyek stratégiai iránytűként működnek a fejlett országok opportunista hozzáállásával és megközelítésmódjával szemben. Ezek az új fejlesztési pénzüintézetek lehetővé teszik a fejlődő országok számára a részbeni kilépést az olyan fejlett világ által dominált intézményekből, ahol nem hallgatják meg észrevételeiket, javaslataikat. A két vizsgált bank egyúttal jelentős szerepet tölt be a feltörekvő gazdaságok közös problémáinak kezelésében.

Manmohan Singh, India miniszterelnöke 2008 novemberében a G20 országok washingtoni csúcstalálkozóján tett javaslatot arra, hogy erősíteni kell az infrastrukturális beruházásokat a fejlődő országokban, viszont a multilaterális fejlesztési bankok jelenlévő képviselői teljes mértékben figyelmen kívül hagyták a javaslatot. Az indiai miniszterelnök a BRICS országok Új-Delhiben 2012-ben megtartott negyedik csúcsertekezletén indítványozta, hogy létre kellene hozni egy a fejlődő országok irányítása alatt álló multilaterális fejlesztési bankot (MFB), amely javaslattal a többi BRICS ország vezetője is egyetértett. A BRICS országok vezetői ezen az értekezleten határozták el, hogy valóban szükség van egy olyan multilaterális pénzüintézetre, amely pénzügyi forrásokat bocsát a BRICS országok, illetve egyéb feltörekvő és fejlődő országok rendelkezésére infrastrukturális és fenntartható fejlődéssel összefüggő projektjeik megvalósításához, és amely jól kiegészíti a meglévő nemzetközi fejlesztési finanszírozási intézményrendszert. Az NDB bank megalapításakor India és Kína volt a két kulcsszereplő ország. India volt az elképzelés kezdeményezője, Kína viszont nagyon jelentős külföldi devizatartalékokkal, valamint az infrastruktúrafinanszírozás területén óriási tapasztalattal rendelkezett. Bár mindkét ország egyetértett a fejlesztési bank létrehozásával, preferenciáik nagyban különböztek egymástól. India a bankalapításkor leginkább a kölcsön-

felvevő országok érdekeit tartotta szem előtt, az új pénzüintézetben pedig saját infrastrukturális fejlesztéseinek finanszírozóját látta. India korábban hagyományosan a Világbankra hagyatkozott infrastrukturális fejlesztéseinek finanszírozásánál, viszont új helyzettel kellett szembenéznie, amikor már kiesett az IDA támasztotta finanszírozási kritériumrendszerből. Ebből a megfontolásból nem meglepő, hogy India volt az NDB legfőbb szószólója. A 2008 évi világgazdasági válságot követően is India volt Kínával szemben az az ország, amely alternatív fejlesztési-financezírozási stratégiák kidolgozásán fáradozott (Cooper, 2017:275). India a kezdetekben azt javasolta, hogy legyen az új bank alaptőkéje 10 milliárd USD, amelyet az öt alapító ország egyenlő arányban fizet be. Kína ugyan nem blokkolta ezt a javaslatot, de jól érzékelhető visszafogottságot mutatott az egyenlő részvényesi arányok láttán.

Kína az új bank megalapításánál elsődlegesen a donor országok elsőbbségének elvét támogatta. Kína egy új meghatározó donor ország pozícióját kívánta betölteni, amely a Világbankkal és az Ázsiai Fejlesztési Bankkal folytatott több, mint 30 éves tapasztalata alapján jobban érti a kölcsönfelvevő fejlődő országok igényeit. Kína hosszú távon úgy tekint az NDB bankra, mint egy nemzetközi fejlesztési pénzüintézetre, amely határozottan hasznosnak ítéli meg a fejlődő országok fenntartható fejlődésének erősítését, amely óriási új piacot biztosít Kína számára (Chin, 2014:366). Kína a BRICS tagállamok egyenlő részvényallokációja miatt aggályosnak tartotta a bank hatékony működését. A kvóták felosztása szempontjából két fajta módszert lehet megkülönböztetni, az egyik a GDP és a tőkebefizetések alapján történő allokáció, a másik pedig a politikai egyenlőségen alapuló kvótamegosztás (egy ország egy szavazat). Az NDB az egyetlen olyan multilaterális fejlesztési bank a világon, amely a

tagállamok egyenlő szavazati jogát alkalmazza (Cooper–Farooq, 2015:32). Az egyforma szavazati jogok és részvényhányad mellett, mint úttörő vezetési innováció, az egyes tagállamok országspecifikus rendszereinek használata továbbbi intézményi innovációnak számít, amely előnyös a tagországok szempontjából.

Kína három javaslatot tett az NDB bank működésével kapcsolatban, amelyek meg is valósultak. Először is Kínának sikerült elérnie, hogy a bank székhelye Sanghajban legyen. Nagyon fontos célkitűzés volt, hogy a bank a helyi tőkepiacokat tudja használni kötvénykibocsátásokkal történő kölcsönfelvételeihez a bank feltőkésítéséhez. A sanghaji székhely kiválasztása tökéletes döntésnek bizonyult, mivel a BRICS országok egyik legkiemelkedőbb pénzügyi központjának számít. Kína második javaslata is valóra vált, miszerint meg kell emelni az összesen 10 milliárd USD alaptőke volumenét 100 milliárd USD összegre. Ezzel egyidejűleg a Kínánál lényegesen kevesebb külföldi devizatartalékkal rendelkező BRICS országok terheinek csökkentése érdekében arról is döntöttek, hogy az országonként befizetendő alaptőke összege 10 milliárd USD. Kína harmadik javaslata Indiával szemben az volt, hogy ne csak a BRICS országokat finanszírozza a bank, hanem a fejlődő világ országait is. Kína befolyásának ellentételezésére, - mivel

az NBD központja Sanghajba került, - India ragaszkodott hozzá, hogy a bank első elnöke indiai legyen.

A sok éves fejlesztési tapasztalat azt mutatja, hogy az egyes feltörekvő és fejlődő országok saját rendszereinek erősítése és elfogadható nemzetközi színvonalra hozása azért is annyira fontos, mivel a donor országok saját rendszer-specifikus működési mechanizmusainak átvételére vonatkozó erőltető hozzáállása aláássza az adott fejlődő ország saját fejlesztési projektjeinek önálló irányítását. A saját nemzetközi szintre fejlesztett országspecifikus rendszerek jelentős terhet vesznek le a finanszírozó országok válláról, mivel nem kell foglalkozniuk a különböző politikai kérdésekkel, különösen a közbeszerzési, beszerzési jogszabályokkal, amelyek nagyban megkönnyítik a donor országok fejlődő országokban történő társfinanszírozásait. A saját rendszerek fejlesztése a fejlődő országok szempontjából is komoly jelentőséggel bír, mivel így érdemben tudják javítani a kormányzati kiadások hatékonyságát, és nem csak a donor országok nyújtotta finanszírozások esetében. India szempontjából például a kölcsönfelvevő országok saját adminisztrációs rendszereinek használata nagy mértékben hozzájárul az adott ország fejlesztési autonómiájának erősítéséhez, míg Kína számára is előnyös ez a koncepció, mivel az egyes országok saját működési rend-

5. táblázat: Az NDB bankkal kapcsolatos indiai, kínai és BRICS javaslatok

megnevezés	alaptőke	székhely	elnök	finanszírozott országok köre
indiai javaslat	10 mrd USD	Új-Delhi	indiai	BRICS országok
kínai javaslat	100 mrd USD	Sanghaj	kínai	valamennyi fejlődő ország
BRICS javaslat	10 mrd USD	Sanghaj	indiai	valamennyi fejlődő ország

Forrás: Jiējin (2019:135): *Borrowing country-oriented or donor country-oriented? Comparing the BRICS New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank*

szereinek használatán keresztül javul az NDB bank befolyási képessége és hírneve a fejlődő világban. Az Új Fejlesztési Bank a legjobb megoldásnak látja az adós országok saját rendszereinek fejlesztését, mivel ez szolgálja legjobban hosszú távú fejlődésüket, valamint kapacitásaik bővítését. Éppen ebből a megfontolásból az NDB bank előre megvizsgálja az adós országok környezetvédelmi, szociális, vagyonkezelési és beszerzési rendszereit, és használja is azokat, amennyiben megfelelnek a bank kritériumrendszerének. Az NDB bank számára nehézséget jelent, hogy az egyes hitelfelvevő országok szempontjából nem áll rendelkezésre egységes szabályrendszer a környezetvédelem, valamint a szociális aspektusok szempontjából. Amennyiben az NDB a fejlett országok nyomására a Világbankhoz hasonlóan magasfokú standardokat alkalmaz, akkor az nagyobb biztonságot jelent, viszont az NDB a saját alapító országainak tapasztalatait alapul véve abban az irányban elkötelezett, hogy az adós államok abban az esetben tudják projektjeiket a leghatékonyabban menedzselni, ha saját kezükben tartják fejlesztési koncepciójukat és különböző szakpolitikai működési mechanizmusait. Az NDB víziójának kialakításakor kiemelkedő prioritásnak számított, hogy szoros kapcsolat és együttműködés alakuljon ki a nemzetközi szervezetekkel, a nemzeti kormányokkal, valamint a nemzeti szinten működő fejlesztési bankokkal (Mukherjee, 2022:21).

Az NDB bankkal ellentétben az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bank egy olyan új, Kína kezdeményezésére alapított multilaterális fejlesztési bank, amely mindenekelőtt növelni kívánja nemzetközi legitimitását, valamint vonzóvá kíván válni az európai társfinanszírozók számára is. Az európai országok irányából érkező politikai nyomás, - miszerint az új ázsiai fejlesztési bank feltétlenül multilaterális jelleget öltson, - valamint az USA hitelminősítői részé-

ről megfogalmazott elvárások arra sarkallták a Kína dominálta AIIB bankot, hogy a már meglévő multilaterális pénzintézetekhez hasonlóan donor-ország orientációs modell (diszparitásos modell) alapján működjön. Az AIIB bank megalapításának gondolatát először Xi Jinping kínai elnök vetette fel 2013. októberi indonéziai útja alkalmával. A dél-, dél-kelet, valamint közép-ázsiai országok pozitívan fogadták a felvetést, míg a nem ázsiai fejlett országok, főként európai és észak-amerikai országok pesszimistán álltak a felvetéshez. A kezdetekben két kérdés fogalmazódott meg az új nemzetközi bankkal kapcsolatban, először is, hogy valójában kínai bankról beszélünk, illetve az új pénzintézet csökkenteni kívánja-e a meglévő multilaterális fejlesztési bankok által alkalmazott magas szten-derdeket, az irányítási struktúrát, a környezetvédelmi és szociális szten-derdeket, valamint az átláthatóságot és a beszerzési politikát illetően (Harpaz, 2016:15). Geoökonómiai szempontból sokan attól tartottak, hogy Kína az AIIB bankot ipari kapacitás feleslegének exportjára és a kínai valuta nemzetközi elfogadottságának erősítésére kívánja használni. A kínai gazdaság nagyon komoly fölösleges kapacitásokkal rendelkezett az acélipar, energia, valamint építőipar területén, amely területeken a hazai jövedelmezőség egyre csökkent. Számos elemző abból indult ki, hogy az AIIB bank megalapításának célja nem más, mint, hogy üzleti lehetőségeket és külpia- ci hozzáférést generáljon a kínai nehézipar számára (Sun, 2015:27). Geopolitikai nézőpontból sokan azt feltételezték, hogy az AIIB bank „az egy övezet, egy út” – one belt one road – projekt finanszírozó bankjává, valamint a kínai külpolitika részévé válik. 2014 októberében végül is Kína és India mellett 19 nyugat-, dél-, és dél-kelet ázsiai, zömében fejlődő ország (Banglades, Brunei, Kambodzsa, Kuvait, Laosz, Kazahsztán, Malajzia, Mongólia, Mianmár, Nepál, Omán, Pakisztán, Fülöp-szigetek, Katar,

Szingapúr, Sri Lanka, Thaiföld, Üzbegisztán, Vietnám) írta alá a bank megalapításáról szóló egyetértési megállapodást (Zhu et al., 2018:137). Japán, Oroszország, Dél-Korea és Ausztrália a kezdetekben kivárára játszott, Japán és az USA ismételten felhívta a figyelmet abbéli aggályaira, hogy az AIIB nem tartja be a nemzetközileg elfogadott transzparenciára vonatkozó, és egyéb multilaterális fejlesztési bankok által alkalmazott sztenderdeket. Nagy-Britannia az első igazi meghatározó országgént 2015. március 12-én csatlakozott a bankhoz. George Osborne brit pénzügyminiszter kifejtette, hogy hazája kulcsszerepet kíván játszani a bank magas színvonalú transzparenciájának és kormányzásának biztosításában. A brit csatlakozás bátorítást adott a tagság kérvényezésére Németország, Franciaország, Olaszország, Svájc, Oroszország, Dél-Korea, Brazília, és Törökország részéről. 2015. március végén már ötvenhét ország csatlakozott összesen az AIIB bankhoz, amelyek közül harminchét ázsiai, húsz pedig másik kontinensről származó ország volt. A részvényes tagállamok számának váratlan növekedése, főként a nyugat-európai tagállamok csatlakozásával komoly dilemma elé állította a bankot. Amennyiben a bank az ázsiai fejlődő országokra, illetve azok igényeire koncentrál és Kína ellenőrzése alatt áll, úgy a bank nemzetközi legitimitása és befolyásolási képessége igencsak korlátozott maradt volna. A nyugat-európai országok csatlakozása egyértelműsítette a kérdést, az AIIB a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankhoz, valamint az Ázsiai Fejlesztési Bankhoz hasonlóan (IBRD, ADB) a nemzetközi pénz- és tőkepiacokon elismert donor országok által dominált bankká vált.

Kínának mindig is első számú célkitűzése volt, hogy az új bank aktívan járuljon hozzá az ázsiai infrastrukturális beruházásokhoz, lehetőséget biztosítva a kínai ipari kapacitások kihasználásának. Az európai államok csatlakozását a nyereségérdekek, és saját ázsiai inf-

rastruktúra-fejlesztési cégeik előnybe hozása mellett a nemzetközileg elismert jó gyakorlatok (best practice) és környezetvédelmi, szociális, valamint beszerzésre vonatkozó sztenderdek fenntartásának kívánalma motiválta.

Hosszú multilaterális tárgyalásokat követően az AIIB bank végül is egy „új-régi” multilaterális fejlesztési bankká vált, - a Világbank és az Ázsiai Fejlesztési Bank mintáján, - azzal a különbséggel, hogy az AIIB bank esetében sikerült véghezvinni néhány intézményi innovációt, úgy mint például az infrastrukturális beruházásokra való koncentrációt, a nem helyi igazgatósági tagok rendszerét, valamint a globális beszerzési és toborzási eljárásrendeket. A legnagyobb különbség az AIIB és az NDB bankok között, hogy az AIIB a korábbi multilaterális bankokhoz hasonlóan egy donor országok dominálta „észak-dél” fejlesztési bank, míg az NDB egy egyenlő részvényesi struktúrán alapuló „dél-dél” fejlesztési bank (Zhu et al., 136). Az AIIB bank a Világbankkal és az Ázsiai Fejlesztési Bankkal ellentétben, - mely bankok zömében a tagállamok tőkebefizetéseiből finanszírozzák különböző projektjeiket, - a nemzetközi tőkepiacokon felvett hitelekkel valósítja meg projektfinanszírozásait. A nemzetközi tőkepiacokhoz való kötöttsége révén az AIIB-nek magas színvonalú, a többi multilaterális fejlesztési bank által is alkalmazott nemzetközi normákat, jogszabályokat kell alkalmaznia annak érdekében, hogy csökkenteni tudja a kölcsönfelvételek költségeit. Az AIIB a kezdetekben a Világbankkal, az Ázsiai Fejlesztési Bankkal, valamint az EBRD-vel közösen finanszírozott, és a nevezett bankokéhoz nagyon hasonló környezetvédelmi és szociális kritériumrendszert alkalmazott, hogy növelni tudja alacsony kockázatú projekthiteleinek számát, valamint pozitív nemzetközi hírnevét.

AZ ÚJ FEJLESZTÉSI BANK (NDB) FINANSZÍROZÁSAI

Az NDB 2021-ben összesen 74 darab projektet finanszírozott 29,1 milliárd USD összegben, amely 19,1%-os növekedésnek felel meg az előző évhez képest. Az államoknak nyújtott hitelek tették ki a finanszírozási portfólió 88%-át, a nem államoknak szánt hitelek összege 12%-ot tett ki a teljes portfólión belül. A bank 2021-ben arra törekedett, hogy a portfóliójában érvényesüljön a földrajzi kiegyenlítettség az alapító tagállamok között. A Covid-19 vírus negatív hatásai elleni szükségállapotú kölcsönök egyensúlyba hozták nagyságrendileg az egyes alapító tagállamoknak nyújtott hitelek volumenét. A bank Dél-Afrikai Köztársaságban, Brazíliában, valamint Oroszországban létrehozott régiós fióktelepei szintén kulcsszerepet játszottak a banki műveletek kiterjesztésében a tagállamok között (NDB éves jelentés, 2021:37). Az NDB Oroszországba, Brazíliába, valamint a Dél-Afrikai Köztársaságba irányuló hitelportfóliója 2017 és 2021 között 32,4%-ról 50,6%-ra emelkedett. Az új tagok felvételével a bank tovább kívánja diverszifikálni finanszírozásait földrajzi értelemben is. A helyi valutában történő hitelezés továbbra is az NDB egyik legfőbb és legmeghatározóbb jellemzőjének és irányelvének számít. Az egyes tagállamok saját nemzeti valutájában történő hitelezések a bank teljes portfólióján belül 21,1%-ról 23,3%-ra növekedett 2020 és 2021 között. Az NDB Kínának jóváhagyott hiteleinek több mint 70%-át RMR-ben folyósították (NDB éves jelentés, 2021:37). A bank az ügyfél igények még teljesebb kielégítése érdekében más valutákban (EUR, CHF) is nyújtott kölcsönt. A 2021-ben jóváhagyott hitelügyletek legnagyobb részét (37,1%) EUR valutában, 31,8%-át RMB-ben, míg 31,1%-át USD valutában bonyolították. A bank teljes hitelállományának 31,6%-át fordították a COVID-19

járvány elleni gazdaságélénkítő programokra, amelyet a szállítási infrastruktúra, a városfejlesztések, a zöld energia projektfinanszírozások követtek 21,2%, 14,8%, valamint 13,5% részarányban (NDB éves jelentés, 2021:4). Az NDB 2021-ben összesen tíz projektet hagyott jóvá, amelyek összértéke 5,060 milliárd USD összegre tett ki. A bank portfóliójában 2021-ben összesen 74 finanszírozási projekt szerepelt, amelyek összértéke 29,143 milliárd USD összegre rúgott. A COVID-19 vírus elleni gazdasági védekezés képviselte a banki finanszírozás legjelentősebb részét 89,7% - 9,201 milliárd USD. Ezt követték a bank közlekedési infrastruktúra finanszírozásai 21,2%-kal - 86,185 milliárd USD, valamint a megújuló energiaforrások felhasználását elősegítő beruházások 13,5%-kal (3,921 milliárd USD). A városfejlesztési projektek a banki finanszírozások 14,8%-át, az öntözéssel és vízgazdálkodással összefüggő projektek 6,7%-át (1,958 milliárd USD) a több területet is felölelő projektek 5,3%-át (1,552 milliárd USD) adták 2021-ben. A szociális infrastruktúra fejlesztések 3,5%-kal (1,010 milliárd USD), a környezetvédelmi hatékonyságnövelő projektfinanszírozások 2,4%-kal (700 millió USD), a digitális infrastruktúra fejlesztések 1%-os részarányával (300 millió USD) rendelkeztek 2021-ben (NDB éves jelentés, 2021:4).

AZ ÁZSIAI INFRASTRUKTURÁLIS BERUHÁZÁSI BANK (AIIB) FINANSZÍROZÁSAI

A „dél-dél” együttműködés, azaz a szolidaritás erősítésén alapuló globális közös jólét megteremtésére irányuló erőfeszítések korábban többnyire bilaterális csatornákon keresztül történtek. Jó példa erre Kína, amely ország nagyon jelentős mértékben erősítette együttműködését bizonyos afrikai országokkal, megalapítva a multilaterális Kína-Afrika Együttműködési Fórumot, (FOCAC), amely elsődlegesen Kína

6. táblázat: Az AIIB bank tagországainak száma 2016 és 2021 között

Év	jóváhagyott tagországok száma	regionális tagországok száma	nem regionális tagországok száma
2016	57	37	20
2017	84	48	36
2018	93	50	43
2019	102	50	52
2020	103	50	53
2021	105	51	54

Forrás: https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2021/_common/pdf/2021_AIIBAnnualReport_web-reduced.pdf 14.o.

bilaterális afrikai kapcsolatainak ernyőszervezeteként működött. Kína a "dél-dél" együttműködés legfőbb szószólójának szerepét vette magára, utat nyitva az általa kezdeményezett infrastrukturális beruházások finanszírozására szakosodott nemzetközi pénzintézet megalapításának (E. Abdenur, 2015:3). A pekingi székhelyű multilaterális fejlesztési pénzintézet 2016. január 16-án kezdte el működését összesen ötvenhét tagállam részvételével, amelyek közül húsz tagállam nem az ázsiai kontinensen helyezkedett el. 2021 év végére százöttre emelkedett a bank tagállamainak száma, amelyek közül nyolcvannyolc rendes, tízenhét pedig tagjelölt állam volt. Hazánk 2017 nyarán csatlakozott az AIIB-hez, amelytől Magyarország nemzetközi pénzügyi és külgazdasági kapcsolatrendszerének további bővülését várják egy dinamikus fejlődő régióban (Portfolio, 2017). Hazánk mellett a közép-kelet-európai régióból még Lengyelország, Románia, Horvátország és Szerbia is csatlakozott a bankhoz. A bank tagállamai a világ lakosságának 85%-át, a világ GDP-jének pedig 65%-át adják. A fejlesztési bank missziója a jövő környezetvédelmi, szociális és pénzügyi szempontból fenntartható infrastruktúrájának finanszírozása. Az AIIB piaci pozícióját három különböző prioritás ha-

tározza meg, a klímafinanszírozás, a határokon átnyúló infrastruktúra fejlesztése, valamint a magánszektor finanszírozása. Az AIIB 2021-ben összesen 51 különböző gazdasági szektort érintő projektet (zöld infrastruktúra, infrastruktúra hálózatfejlesztések és regionális együttműködések, technológiafejlesztések, magán tőke mobilizációja) finanszírozott 9,93 milliárd USD összegben (AIIB éves jelentés, 2021:12-14). Az energia, a közlekedés, valamint a városfejlesztési projektek számítottak a leginkább finanszírozott szektorok közé.

ÖSSZEFOGLALÁS

Az NDB és AIIB bankok megalapításának körülményéből és működési mechanizmusaiknak elemzéséből jól levezethető, hogy az Új Fejlesztési Bank esetében India volt az alapítás kezdeményezője és hosszasan kellett küzdenie Kínával a bank vezető szerepéért, mígnem megállapodtak abban, hogy az alapító tagállamok tulajdonosi részaránya egyenlő lesz, illetve az új fejlesztési bank a fejlődő országok fejlesztési koncepcióira koncentrálna. Az NDB bank „dél-dél”, azaz kimondottan a feltörekvő, illetve fejlődő országok fejlesztési érdekérvényesítését hivatott szolgálni. A kínai kezdeményezésű

7. táblázat: Az AIIB bank jóváhagyott és folyósított hitelei 2016 és 2021 között

Év	éves jóváhagyott hitelek összesen (mrd. USD)	folyósított hitelek (mrd. USD)
2016	1,69	0,01
2017	2,5	0,79
2018	3,31	0,62
2019	4,54	1,48
2020	9,98	6,23
2021	9,93	4,62
Összesen:	31,95	13,75

Forrás: https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2021/_common/pdf/2021_AIIBAnnualReport_web-reduced.pdf 14.o.

AIIB bank esetében ezzel szemben Kína sokkal nagyobb hangsúlyt helyezett a bank amerikai hitelminősítő cégek általi kiváló besorolására, illetve a bank nemzetközi elismertségére és legitimációjára, így a nyugat-európai országok csatlakozásával már nem volt kérdéses a bank donor országok általi dominanciája. A feltörekvő országok szempontjából komoly dilemmát jelent, hogy a „régí hagyományos” donor országok dominálta, nemzetközi jó gyakorlatokon (best practices) alapuló bankirányítási és fejlesztési modellt, vagy pedig a hitelfelvevő feltörekvő és fejlődő országok dominanciáján alapuló irányítási és fejlesztési modellt válasszák. Az egyik oldalon az AIIB számára könnyebb magasabb adóbsorolási kategóriába kerülni és kedvezőbb pénzügyi feltételek mellett kötvényeket kibocsátani a nemzetközi tőkepiacokon, míg az NDB bank egyenlő részvényhányadon alapuló tulajdonosi struktúrája nagyobb lehetőséget biztosít a Bretton Woods-i globális pénzügyi intézményrendszerrel szembeni alternatíva felmutatására, és a jelenleg érvényesülő globális fejlesztésfinanszírozási architektúra reformjára. Az NDB Bank az első olyan feltörekvő és fejlődő országok által alapított fejlesztési bank a világon, amely tagjai között nem

találunk egyetlen fejlett államot sem, legalábbis az első szakaszban nem. Ez a jelenség jól fémjelzi a nemzetközi fejlesztésfinanszírozás intézményrendszerének átalakulását. A hitelfelvevő országok és a donor országok egymás közötti viszonyát vizsgálva megállapítható, hogy az Új Fejlesztési Bank esetében egy új típusú „dél-dél” együttműködésről, míg az Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bank esetében egy újfajta, de mégis régi „észak-dél” együttműködésről beszélhetünk. A feltörekvő gazdaságok országainak egymáshoz való viszonyát továbbra is az egymással szembeni bizalom hiánya jellemzi, amely Kína és India viszonyrendszerében jól tetten érhető. További meghatározó tényező, hogy a fejlett országok strukturális erejüknel fogva képesek piaci nyomásgyakorlás formájában befolyásolni az új nemzetközi intézmények legitimitását. A globális kormányzás akkor tud csak valóban „globálissá” válni, amennyiben a feltörekvő gazdasággal rendelkező országok valóban olyan fejlettségi szintet érnek el, amely lehetővé teszi a számukra, hogy a „nyugati” hegemoniát ellensúlyozni és kiegyenlíteni tudják.

Feltétlenül meg kell említeni, hogy Kína mindkét új multilaterális fejlesztési bankban meghatározó szerepet tölt be. Kína számára

az NDB, illetve az AIIB bank megalapításán keresztül lehetővé vált, hogy egy régi nyugati működési mechanizmusokon alapuló fejlesztési bankban is (AIIB), valamint egy eddig ismeretlen, a feltörekvő és fejlődő országok fejlesztésfinanszírozására koncentráló fejlesztési bankban is kulcsszereppel rendelkezzen. A feltörekvő és fejlődő országok az NDB bank megalapításával a saját hangjuk és a globális fejlesztéspolitikai elképzeléseik mentorát látják Kínában, míg a regionális szintű Ázsiai Fejlesztési Bank mellett, azzal párhuzamosan létrehozott Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bankban meglévő 30,8%-os részesedés azt biztosítja Kína számára, hogy végre van egy olyan bretteau woods-i mintán alapuló nemzetközi fejlesztési bank is, amelyben nem megkerülhető. Kína így egyszerre tud a fejlődő országok finanszírozójává, és infrastruktúra-fejlesztőjévé válni globális szinten, míg regionális szinten, az ázsiai kontinensen is versenyhelyzetet tud teremteni az Ázsiai Fejlesztési Bank számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Adriana E. Abdenur (2015): The New Multilateral Development Banks and the Future of Development: What Role for the UN? *United Nations University Centre for Policy Research*, pp. 1-8, https://collections.unu.edu/eserv/UNU:3319/unu_cpr_multilateral_banks.pdf

Bhattacharya, Amar – Romani, Mattia (2013): *Meeting the Infrastructure Challenge: The Case for the New Development Bank*. Paper prepared for the G24 Technical Committee Meeting, Washington DC, 21 March. https://g24.org/wp-content/uploads/2016/01/Session-4_2-1.pdf

Cooper, Andrew – Farooq, Asif (2015): Testing the Club Dynamics of the BRICS, The New Development Bank From Conception to Establishment, *International Organisations Research Journal*, 10 kötet, 1–15. o. <https://iorj.hse.ru/data/2015/10/07/1077708746/Cooper%20A.F.%20Farooq%20A.B..pdf>

Cooper, Andrew F. (2017): The BRICS New Development Bank: Shifting From Material Leverage to Innovative Capacity. *Global Policy*, 8 kötet 275–84 o.

Donald Kaberuka (2011): Boosting Infrastructure Investments in Africa; *World Economics*. vol. 12, 2 kötet, 7–24.

Gregory T. Chin (2014): The BRICS-led Development Bank: Purpose and Politics beyond the G20. *Global Policy* 5(3), 366-73 o, <http://dx.doi.org/10.1111/1758-5899.12167>

Harpaz, Marcia D. (2016): China's Coherence in International Economic Governance. *Journal of Chinese Political Science*, 21 kötet, 2 szám, 12–47.

Helmut Reisen (2015): Die Entwicklungsbanken der Schwellenländer und die multilaterale Finanzarchitektur, *Wirtschaftsdienst – Zeitschrift für Wirtschaftspolitik* 95. Jahrgang, 4. Heft <https://www.wirtschaftsdienst.eu/inhalt/jahr/2015/heft/4/beitrag/die-entwicklungsbanken-der-schwellenlaender-und-die-multilaterale-finanzarchitektur.html>

Helmut Reisen (2015): Will the AIIB and the NDB help reform multilateral development banking? *Global Policy*, Volume 6, Issue 3, pp. 297-304. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1758-5899.12250>

Hongying Wang (2017): New multilateral development banks: Opportunities and challenges for global governance, *Global Policy*, Volume 8, Issue 1, pp. 113-118. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/1758-5899.12396>

Hongying Wang (2019): *The New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank: China's ambiguous approach to global financial governance*, International Institut of Social Studies

Jiejun Zhu (2019): Borrowing country-oriented or donor-country-oriented? Comparing the BRICS New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank, *International Organisations Research Journal*, vol. 14, 128 – 146.p. ISSN: 2542-2081, <https://iorj.hse.ru/data/2019/09/25/1540071643/J.%20Zhu.pdf>

Nancy Birdsall (2003): Global Economic Governance and Representation of Developing Countries: Some Issues and the IDB Example, *President of the Centre for Global Development, working paper* 22, 23.p. https://www.researchgate.net/publication/228420747_Global_Economic_Governance_and_Representation_of_Developing_Countries_Some_Issues_and_the_IDB_Example

Shelepov (2017): New and traditional multilateral banks: Current and potential cooperation, *International Organisations Research Journal*, volume 12, number 1, pp. 127-147. <https://iorj.hse.ru/data/2017/09/25/1540071643/J.%20Zhu.pdf>

- ta/2017/05/30/1172163448/A.%20Shelepov.pdf
- Simona Picciau (2018): *BRICS engagement for global governance: perspectives of the Chinese leadership*, 138-156 p
- Smita Nakhooda (2011): Asia, the Multilateral Development Banks and Energy Governance, *Global Policy*, Volume 2, Special Issue, pp. 120-131. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1758-5899.2011.00133.x>
- Stephany Griffith-Jones (2014): A BRICS Development Bank: A dream coming true? United Nations Conference on Trade and Development, *Discussion papers* No. 215, 2.p
- Stiglitz, Joseph (1999): *More Instruments and Broader Goals: Moving Toward the Post-Washington Consensus*; Villa Borsig Workshop Series 1998, German Foundation for International Development
- Yasuyuki, Sawada (2014): Japan's Strategy for Economic Cooperation with Asian Countries, Public Policy Review, 10. évfolyam, 1 kötet. 53-76 o.
- Yun, Sun (2015): China and the Evolving Asian Infrastructure Investment Bank. Asian Infrastructure Investment Bank: China as a Responsible Stakeholder? (D. Bob (ed.)). Sasakawa Peace Foundation USA http://spfusa.org/wp-content/uploads/2015/07/AIIB-Report_4web.pdf
- United Nations Office for South-south Cooperation (2021): *South-south Ideas*, Catalyzing the contribution of the New Development Bank and the Asian Infrastructure Investment Bank to the Sustainable Development Goals, 10. p
- Wei L. (2016): International Order Transition and Realistic Institutionalism Foreign Affairs Review, no 1, 31-59.
- ZAF/south-africa/trade-balance-deficit
- Internet 6: https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2021/_common/pdf/2021_AIIBAnnualReport_web-reduced.pdf 14.o.
- Internet 7. (Portfolio): <https://www.portfolio.hu/bank/20170616/magyarorszag-csatlakozott-az-azsiai-infrastrukturalis-beruhazasi-bankhoz-253823>
- Ázsiai Infrastruktúra Beruházási Bank, 2021. éves jelentés https://www.aiib.org/en/news-events/annual-report/2021/_common/pdf/2021_AIIBAnnualReport_web-reduced.pdf
- New Development Bank annual report 2021. https://www.ndb.int/annual-report-2021/pdf/NDB_AR_2021_complete.pdf 12.o.
- NDB General Strategy 2017-21, 2017, 10 o., <https://www.ndb.int/wp-content/uploads/2017/07/NDB-Strategy-Final.pdf>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

- Internet 1: <https://www.investopedia.com/terms/b/brics.asp>
- Internet 2: <https://www.statista.com/statistics/741745/gross-domestic-product-gdp-per-capita-in-the-bric-countries/>
- Internet 3: <https://www.statista.com/statistics/254281/gdp-of-the-bric-countries/>
- Internet 4: <https://www.statista.com/study/14028/bric-countries-statista-dossier/>
- <https://www.statista.com/statistics/455931/urbanization-in-south-africa/>
- <https://www.statista.com/statistics/371233/south-africa-gdp-distribution-across-economic-sectors/>
- Internet 5: <https://www.macrotrends.net/countries/>